

COVID-19-viruksen vaikutus kuluttajahintaindeksin tiedonkeruuseen, aineiston käsittelyyn ja indeksilaskentaan

Koronavirus, COVID-19, on rajoittanut jo kuukauden ajan, ja tulee rajoittamaan vielä jonkin aikaa yhteiskuntamme toimintaa aivan ennenkokemattomalla tavalla.

Useat maat ovat joutuneet käynnistämään viruksen leviämisen ehkäisemiseksi laajat rajoitustoimet, jotka kattavat koko yhteiskunnan osa-alueet: kansalaiset, yritykset, julkisen hallinnon ja laitospöestön. Rajoitustoimilla pyritään rajoittamaan ihmisten välistä kanssakäymistä. Kuluttajatuotteita ja -palveluita tarjoavat yritykset ovat reagoineet rajoituksiin ja mahdollisiin kysynnän pudotuksiin joko lyhentämällä aukioloaikoja tai sulkemalla kokonaan toimintansa joksikin aikaa.

Näiden rajoitustoimien vaikutukset tulevat aikanaan näkymään tilastoissa ja niiden tuottamissa aikasarjoissa, mutta sitä ennen joudumme arvioimaan, miten rajoitukset vaikuttavat tilastoaineiston tiedonkeruuseen ja luotettavan kuvan tuottamiseen yhteiskuntaamme varten. Ohessa käymme läpi, miten kuluttajahintaindeksin tiedonkeruussa ja aineiston käsittelyssä huomioidaan muuttunut tilanne, jotta tilasto antaa jatkossakin mahdollisimman oikean kuvan kuluttajahintojen muutoksesta.

Tiedonkeruu

Yksi tärkeimmistä laatuun vaikuttavista tekijöistä on hintakeruun onnistuminen kuukaudesta toiseen samanlaisena. Perinteisesti tiedonkeruu on toteutettu kenttäkeruuna ympäri Suomen sekä keskitetysti Tilastokeskuksessa. Osa aineistosta keräävät haastattelijat kaupoissa, osa tulee myyntitapahtumat sisältävänä ns. massa-aineistona suoraan yritysten tietojärjestelmistä tiedonkäsittelyyn ja osa hinnoista kerätään internetistä tai muista lähteistä.

Liikkumisrajoitusten myötä perinteistä hintakeruuta ei pystytä enää toteuttamaan kenttäkeruuna vaan se täytyy korvata vaihtoehtoisin menetelmin. Vaihtoehtoisia keruumenetelmiä käytetään, jotta hintakeruuaineistoon ei jää liikaa puuttuvia hintoja.

Puuttuvien tietojen paikkaamisessa käytetyt menetelmät ovat toteutusjärjestyksessä seuraavat:

1. poimitaan vastaavien tuotteiden tai palveluiden hinnat yrityksen internet-sivuilta tai puhelinkeruuna
2. korvataan puuttuvat hinnat yrityksen massa-aineistosta keruun tuotteita vastaavilla hinnoilla
3. korvataan puuttuvat hinnat toisen liikkeen vastaavilla tiedoilla
4. imputoidaan ¹puuttuva hinta saman hyödykeryhmän muiden tuotteiden tai palveluiden hinnanmuutoksella
5. otetaan edellinen kerätty hintatieto nykykuukauden hinnaksi (ns. carry-forward)

Ensisijaisesti pyritään poimimaan hinta yrityksen nettisivuilta, jotta tietoja ei jää puuttumaan. Jos yrityksellä ei ole internetsivuja tai sieltä ei ole

---

¹ Imputoinnilla tarkoitetaan puuttuvien havaintojen paikkaamista, jollain korvaavilla arvoilla.

kuluttajahintoja tarjolla, arvioidaan tilastossa käytettävissä olevia vaihtoehtoisia aineistolähteitä.

Jos kolmea ylläolevan listan ensimmäistä vaihtoehtoista keruutapaa ei voida käyttää, arvioidaan onko kyseessä tilapäisesti puuttuva tieto vai pysyvästi poistunut hyödyke. Samaten arvioidaan, onko kyseessä stabiili hyödyke, jonka hinnat vaihtuvat harvoin vai volatiili hyödyke, jolla hinta vaihtuu useamman kerran kuukaudessa sisällä (esimerkiksi ruoka ja polttoaineet). Stabiilien hyödykkeiden osalta, joissa voidaan olettaa hintojen olevan samat normaalitilanteen palautuessa, voidaan käyttää edellistä mitattua hintaa (vaihtoehto 5). Hinnaltaan volatiileille hyödykkeille valitaan vaihtoehto 4, jos tietoja ei muilla vaihtoehtoisilla tavoilla saada kerättyä. Imputoinnista kerrotaan lisää seuraavassa kappaleessa ”Puuttuva tiedon käsittely”.

Puuttuvan tiedon käsittely

Hyödykkeiden puuttuvia hintoja joudutaan imputoimaan erityisesti silloin, kun tuotetta tai palvelua on rajoitetusti saatavilla tai tarjontaa ei ole ollenkaan, kuten nyt koronaviruksen rajoitustoimien aikana on käynyt. Hallituksen päätökset sulkea ravintolat tai rajoittaa lento- ja laivaliikennettä Suomeen ja Suomesta ovat esimerkkejä syistä, jonka vuoksi tuotteiden ja palveluiden tarjonta vähenee eikä hintoja pystytä keräämään enää perinteisessä laajuudessa. Muita tällä hetkellä haasteellisia hyödykkeitä ovat valmismatkat, kulttuuripalvelut, urheilutapahtumat ja kauneudenhoitopalvelut kuten kampaamot ja parturit.

Tilapäisesti puuttuvien tuotteiden tai palveluiden hintojen imputointiin soveltuvin menetelmä on ”lähimmän-naapurin-menetelmä”, jossa hinnanmuutoksen arvioinnissa hyödynnetään saatavilla olevan samankaltaisen tuotteen tai palvelun, ns. substituutiohyödyke, hintakehitystä. Se, miltä tasolta lähin vertaisryhmä haetaan, riippuu hyödykkeestä ja puuttuvien hintojen alueellisesta sijainnista. Vaihtoehtoisia keinoja ovat eri alueiden vastaavat hyödykeryhmät tai saman alueen viereinen hyödykeryhmä.

Esimerkki:

Ravintolatoiminta on selkeästi vähentynyt maaliskuun aikana ja huhtikuun alussa keskeytetty kokonaan pois lukien ulosmyynti. Jos ravintolaruokien ja -juomien hintoja ei pystytä keräämään ollenkaan, joudutaan hintakehitys arvioimaan joko lähimmän naapurin esim. työpaikkaruokailun hinnanmuutoksen avulla tai laskemalla hinnanmuutos lähimmästä vertaisryhmästä noutoruoka+pikaruoka+hampurilainen+kahvilapalvelut, ja käyttämällä tätä ravintolahintojen hintoja arvioitaessa.

Jos käy niin, että tiettyä 5-numerotason hyödykettä ei saada kerättyä ollenkaan, EU-ohjeistaa käyttämään imputoinnissa lähintä ylemmän hyödykeryhmätason hintakehitystä.

Kausituotteiden käsittely

Kausituotteita ovat tuotteet tai palvelut, joita on tarjolla tiettyinä vuodenaikana. Suomessa kausituotteita ovat mm. kausivaatteet kuten miesten ja naisten ulkoilutakit, talvitakit ja -kengät sekä lasten ulkoilupuku. Lisäksi kausituotteisiin kuuluvat myös vuodeaikaan liittyvät käyttötavarat kuten puutarhakalusteet, auton kesä- ja talvirenkaat, talvi- ja kesäurheiluvälineet sekä seurattavat urheilutapahtumat kuten jalkapallo- ja jääkiekko-ottelu.

Kausituotteiden osalta kausiluonteisuus pyritään huomioimaan tuotteen tai palvelun hintakehitystä arvioitaessa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että puuttuvia hintoja imputoitaessa vertailutietoa imputoinnille haetaan edellisen vuoden vastaavan ajankohdan saman tuotteen tai palvelun hinnan vuosimuutoksesta tai vaihtoehtoisesti käytetään carry-forward-menetelmää.

Esimerkki:

Jääkiekko-ottelut keskeytettiin maaliskuun puolella välin kokonaan. Hintakeruussa ei saatu riittävästi hintoja kerättyä, jolloin vaihtoehdoksi jää ainoastaan ottaa edellisen vuoden vuosi- tai kk-muutos ja käyttää sitä korjauskertoimena arvioitaessa nykyhintaa jääkiekko-ottelun seuraamiselle.

Painorakenne ja hyödykkeet indeksilaskennassa

Painorakenne

Hyödykkeiden painot määräytyvät edellisen vuoden yksityisen kulutuksen mukaisesti ja ne pidetään koko vuoden samana. EU-ohjeistuksen mukaisesti hyödykepainoja ei muuteta kesken vuoden, vaikka kulutuksessa tapahtuu joidenkin hyödykkeiden, esim. lentomatkat, ravintolat, kahvilat, osalta selkeä lasku.

Hyödykkeet kuluttajahintaindeksissä

Kuluttajahintaindeksin hyödykejako perustuu kansainväliseen eCOICOP-hyödykeluokitukseen, jossa tuotteet ja palvelut on jaoteltu 12 pääryhmään. Pääryhmät jaotellaan hierarkkisesti tarkempiin alaryhmiin, siten että tarkin taso erottelee tuotteet tai palvelut 7-numeroisen hyödykekoodin avulla.

Koronavirukseen liittyvistä rajaustoimista johtuen joitain tuotteita tai palveluita ei ole markkinoilla tarjolla tai niiden saatavuudessa on rajoitteita. Siitä huolimatta hyödykerakenne pidetään indeksilaskennassa ja tilastotietoja julkistettaessa ennallaan; mitään hyödykeryhmää ei jätetä raportoinnista pois.

Imputointiaste kuluttajahintaindeksissä

Maaliskuun osalta hintakeruu saatiin toteutettua jokseenkin perinteisellä mallilla. Muutamien hyödykeryhmien osalta puuttuvia hintoja kuvaava imputointiaste nousi hieman keskimääräiseen kuukauteen nähden.

Huhtikuussa puuttuvien tietojen imputointia joudutaan tekemään enemmän, koska väistämätöntä on, että hintakeruuta ei toteudu perinteisessä laajuudessa. Näistä muutoksista tiedotetaan huhtikuun julkistuksen yhteydessä.